Marmara Üniversitesi
İ.İ.B. Dergisi
YIL 2014, CİLT XXXVI, SAYI I, S. 29-53
Doi No: 10.14780/iibdergi.201417535

TÜRKİYE TEKSTİL VE HAZIR GİYİM SEKTÖRÜNDE İTHALAT BAĞIMLILIĞI

Mehmet ŞİŞMAN*, Erdem BAĞCI**

Özet

1980 sonrası Türkiye ekonomisinin karşı karşıya geldiği en önemli sorun dış ticaret açığıdır. Özellikle ekonomik büyüme hızı artıkça dış ticaret açığı da artmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni ithalat bağımlılığıdır. Bu bağlamda, bu çalışma Türkiye'de tekstil ve hazır giyim sektöründe ithalatın bağımlılığının nedenleri üzerine odaklanmıştır. Çalışma sonucunda, Türkiye'de tekstil ve hazır giyim sektöründe ithalat bağımlılığının nedenleri şöyle sıralanmıştır; Döviz kurunun düşüklüğü, SGK primlerinin yüksekliği, Yurt içi hammadde ve yarı mamul girdi üretiminin yetersizliği, Vergi oranlarının yüksekliği ve Asya ülkelerinin etkisi.

Anahtar Kelimeler: *Dış Ticaret, İthalat Bağımlılığı, Uluslararasılaşma*

JEL Sınıflandırması: *F10, F14, F19*

IMPORT DEPENDENCE ON THE TURKEY'S TEXTILE AND READY MADE CLOTHING SECTOR

Abstract

After 1980, the most important problem that Turkish economy have come face toface with foreign trade deficit. Especially when the economic growth rate increases, the foreign trade deficit is also increasing. The most important reason of this situation is the dependency of imports. In this connection, this study focused on the causes of dependency to imports in the textile and clothing sector in Turkey. The result of the work, the causes of dependency to imports in the textile and clothing sector in Turkey listed as followed; Low exchange rate, the social security support contribution, Lack of raw materials and semi-finished products into the domestic, high taxes and Impact of the Asian Countries.

Keywords: *Foreign Trade, Imports Dependency, Internationalization*

JEL Classification: *F10, F14, F19*

* Prof.Dr. Marmara Üniversitesi, İF, İktisat Bölümü, Öğretim Üyesi

** Dr. Marmara Üniversitesi, İF, İktisat Bölümü, erdembagc@gmail.com

1. Giriş

Ekonomik serbestleşme politikalarının etkisiyle Dünya ekonomisinde ülkeler arasındaki ticari ilişkiler artmakta ve ülkeler arasındaki sınırlar iktisadi anlamda önemini giderek kaybetmektedir. Bu süreci, küreselleşme olgusu olarak ifade edenler olduğu gibi "küreselleşme" diye bir gerçekliğin olmadığını savunarak, bu süreci, uluslararasılaşma olarak açıklayanlar da vardır. Küreselleşme ya da uluslararasılaşma etkisiyle çokuluslu firmaların güçlenmesi, iletişim ve ulaşım araçlarının gelişimi, asitmetrik bilginin azalması sonucu mal ve hizmet akımı hızlanmış ve giderek daha da hızlanmaktadır. Bu gelişmeler üretim girdilerinin göreli fiyat yapısını değiştirmekte ve tüketici tercihlerinin en ucuz ve en kaliteli mal ve hizmetlere yöneleceği gerçeğinden hareketle firmaların uluslararası alanda üretim için kendi ülkelerinden başka ülkelere doğru kaymasına neden olabilmektedir. Bu gelişmeler sonucu ülkelerin üretim ve ihracat yapısının ithalata olan bağımlılığı artmaktadır. Bu çalışmada amaç Türkiye tekstil ve hazır giyim sektöründe giderek dışa bağımlılığın arttığı tespitinden hareketle ***"her şeyi ile yurt içinde üretilebilen bir sektör olan tekstil ve hazırgiyim sektöründe neden ithalata ihtiyaç duyulur?"*** sorusunu yanıtlamaktır.

2. Neoliberal İktisat Politikaları ve İthalat Bağımlılığı

A. Smith'e göre, emeğin üretici gücünü belirleyen temel faktör iş bölümüdür. İş bölümü hangi zanata uygulanırsa emeğin üretici güçleri o zanatta kendini gösterir. İş bölümü sayesinde iyi yönetilen bir toplumda her türlü zanaat ürünü artacaktır. Bu ürün bolluğunun getireceği zenginlik nüfusun en alt katmanlara kadar yayılacaktır. Bu bağlamda klasik işbölümü düşüncesi ülkelerin belirli mallarda uzmanlaşması ve uluslararası ticarete yönelmeleri önermektedir[1]. Ancak, 1970'li yıllara geldiğimizde yaşanan ekonomik bunalımlar yeni uluslararası işbölümünü gündeme getirmiştir. Bu bağlamda en önemli değişiklik ücretlerin azaltılması ve yaşam standartların düşürülmesi ve üretimin daha düşük maliyetli işgücüne sahip ülkelere kaymasıdır. Örneğin, Almanya'nın iç piyasası için ihtiyaç duyduğu tekstil ürünleri Almanya'daki fabrikalarda değil, Tunus'daki Alman firmasında üretilmektedir. Bu değişiklikler uluslararası yeni işbölümünü getirmiştir[2]. Küresel işbölümünün, mal ve hizmet hareketleri ve sermaye hareketleri olmak üzere iki önemli göstergesi mevcuttur. Uygulanan neoliberal politikalar neticesinde son yıllarda sözkonusu iki gösterge de de önemli değişimler görülmektedir. Özellikle ticarettin coğrafik yapısında dönüşümler yaşanmıştır. Küresel işbölümünün diğer göstergesi olan sermaye hareketlerinde de önemli gelişmeler gözlenmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere doğru sermaye hareketlerinin yoğunlaştığı görülmektedir[3].

---

[1] Adam Smith, **Miletlerin Zenginliği**, 7. Basım, Haldun Derin (Çev), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasik Dizisi, Sunuş: Gülten Kazgan, 2013 ss.5-20.

[2] Folker Fröbel, Jürgen Heinrichs ve Otto Kreye, **Uluslararası Yeni İşbölümü ve Serbest Bölgeler,** Belge Yayınları, 1. Baskı: Mart 1982, İstanbul, ss.11-19

[3] Erol Taymaz, Ebru Voyvoda ve Kamil Yılmaz, Uluslararası Üretim Zincirlerinde Dönüşüm ve Türkiye'nin Konumu, Ekonomik Araştırma Forumu Çalışma Raporları Serisi**, TÜSİAD – Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu**, Yayın No: EAF-RP/11-01, Aralık 2011. ss.23-25

Türkiye özelinde ise, 1980 sonrası uygulanan dışa açılma politikaları çerçevesinde özelleştirme ve deregülasyon yoluyla bütün doğal kaynaklar yabancıların kontrolüne bırakılmıştır. Sanayi sektörünün adı bile geçmeyen bir program uygulamaya konulmuş ve hiçbir sanayi hedefi olmayan bir rota tercih edilmiştir. Neticede, 1980 sonrası bütün Dünya da Washington Konsensüsü bağlamında tanımlanan iktisat politikalarının Türkiye uygulamasında dış ticaret açığına yarar sağlamadığı gibi ithalatın daha da artmasına ihracatın giderek dışa bağımlı hale gelmesine neden olmuştur. Özellikle de rekabet için gerekli olan kalite, yenilik ve markanın ön planda olduğu sektörlerde ithalat bağımlılığı daha da artmıştır. Nitekim yapılan bir çalışma da, "*Türkiye ekonomisinde 1990 sonrası dönemde belirlenen temel iktisat politikalarının etkisiyle reel üretken sektörlerde sabit sermaye yatırımlarına dönüşmesi gereken sermaye, spekülatif alanlara kayarak paradan para kazanmaya yönelmiştir*[4]" tespitinde bulunulmuştur. Türkiye'de 1980 yılından itibaren dış ticaret açığını kapamak üzere izlenen iktisat politikaları ekonomide yapısal bir rekabet gücü kazandıramadığı gibi, ilgili sektörlerdeki yatırım ve verimlilik artışlarına dayalı bir ihracat artışı ve ithalat azalışına yol açmamıştır. Bu olgu ekonominin ve özellikle uluslararası rekabet için kalite, yenilik ve markanın ön planda olduğu ihracatçı sektörlerde ithalata bağımlılığı azaltmamış hatta artırmıştır.[5]

3. Türkiye'de Tekstil Ve Hazır Giyim Sektörünün Gelişimi

Türkiye tekstil ve hazır giyim sanayinin temelleri ise Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte, tüm tekstil ve konfeksiyon işletmeleri Sümerbank kuruluşu çatısı altına alınarak, tekstil ve hazır giyim sektörü daha kurumsal hale getirilmiştir. Ayrıca verilen teşviklerle özel sektörün tekstildeki payı da 1960'larda %68'i; 1980 sonrası uygulanan politikalarla 1990'larda %90'ı geçmiştir. 1980 yılından sonra uygulanan serbestleşme politikalarıyla kazanılan deneyim ve güç ile tekstil ihracatı artmaya başlamıştır. İstihdam açısından emek yoğun bir sektör olmasıyla istihdam için mutlak avantajlar sağlamıştır. Ayrıca temel girdiler bakımından (kullanılan teknoloji hariç) %100 yurtiçi katkılı olduğu için katma değeri yüksek bir sektördür.[6] Hazır giyim sektörü emek yoğun ve dinamik bir yapısı olduğundan, teknolojik gelişmelere ve değişen pazarlara uyum sağlamada daha kolay bir yapıdadır[7], bu nedenle ülkelerin sanayileşmesinde önemli katkılar sağlar.

---

4 Bağımsız Sosyal Bilimciler - İktisat Grubu**,"Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı Üzerine Değerlendirmeler"** mülkiye dergisi, Cilt: XXV Sayı: 229, 2009, ss.17-18.

5 Yakup Kepenek ve Nurhan Yentürk, **Türkiye Ekonomisi**, 23. Basım, Ankara: Remzi Kitapevi, 2010, s.8.

6 Ç. Emrah Öngüt, "Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayiinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu", **Uzmanlık Tezi,** İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ocak 2007, http://ekutup.dpt.gov.tr/imalatsa/tekstil/ongutce/rekabet.pdf ss.1-4 (Erişim 15 Eylül 2012).

7 Hildegunn Kyvik Nordås,"The Global Textile and Clothing Industry post the Agreement on Textiles and Clothing", **World Trade Organization**, Geneva, Switzerland, Dıscussıon Paper No.5. s.3.

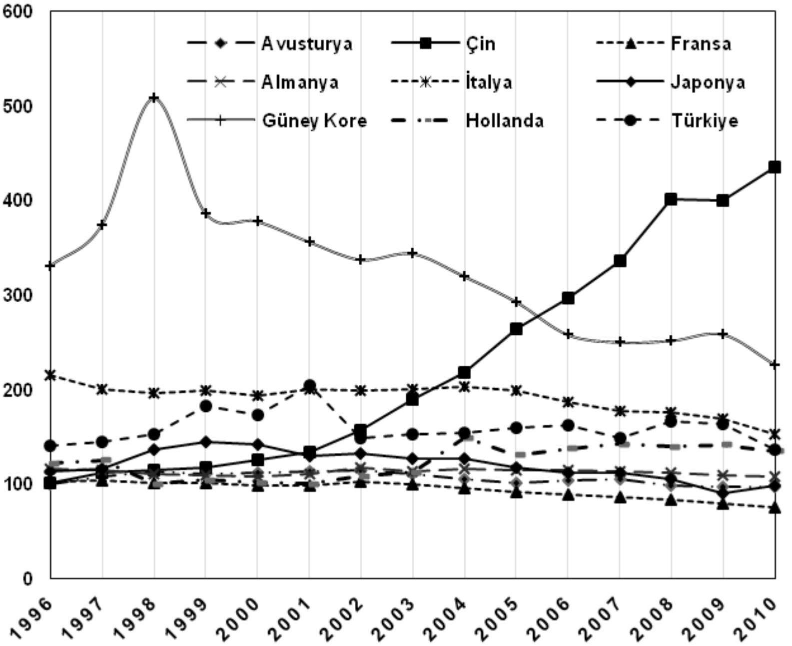
4. Tekstil Ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Bağımlılığı

Tekstil ve hazır giyim sektöründe ithalat bağımlılığını incelemek için ihracatın ithalata oranı, ihracatın üretime oranı, ihracatın arza oranı, ithalatın arza oranı ve ithalat bağımlılık oranı hesaplanmıştır. Öncelikle tekstil ve hazır giyim sektöründe önde gelen ülkelerdeki durumu anlamak için tekstil ve hazır giyimde önde gelen ülkelerde ithalat bağımlılığı ölçülmüştür. Daha sonra Türkiye tekstil ve hazır giyim sektöründe ithalat bağımlılığı ölçülmüştür.

4.1. Tekstil ve Hazır giyimde Önde Gelen Ülkelerde İthalat Bağımlılığı

Tekstilde Önde Gelen Ülkelerde İhracat / İthalat Oranı: Grafik 4.1'e bakıldığında, tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranı %100 ve üzeri olan ülkelerin; Çin, Japonya, Avusturya, Türkiye, G.Kore, Fransa, Almanya, İtalya ve Hollanda olduğu görülmektedir. Fakat 1998-2011 yılları arasındaki gelişmeye bakıldığında Çin hariç bütün ülkelerde tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranının düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Nitekim Güney Kore'de tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranı 1998 yılında %500'ün üzerine çıktığı ve sonraki yılllardan itibaren tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranın giderek düştüğü görülmektedir. İtalya'da tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranı 2004 yılında %203'ün üzerine çıktığı ve daha sonra tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranın giderek düştüğü görülmektedir. Hollanda'nın tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranı 2008 yılında % 139'un üzerine çıktığı ve daha sonra tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranın giderek düştüğü görülmektedir. Türkiye'de ise tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranı 2001 yılında % 205'in üzerine çıktığı ve daha sonra tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranın giderek düştüğü görülmektedir. Çin'de ise, bütün ülkelerin tersine, tekstil ihracatının ithalatı karşılama oranı 1980'de %230 iken 1998'de %115'e düştüğü ve daha sonra ise bu oranın yükselişe geçtiği ve 2001 yılında %500'e ulaştığı görülmektedir. Kısacası bütün ülkeler gün geçtikçe tekstil sektöründe güç kaybına uğrarken Çin bu sektörde güçlenmiştir. Bu durum, Çin hariç bütün ülkelerde tekstil sektöründe ithalata bağımlılık artmıştır.

Grafik 4.1: Seçilmiş Ülkelerin Tekstil Sektöründe İhracat/İthalat Oranı (%)

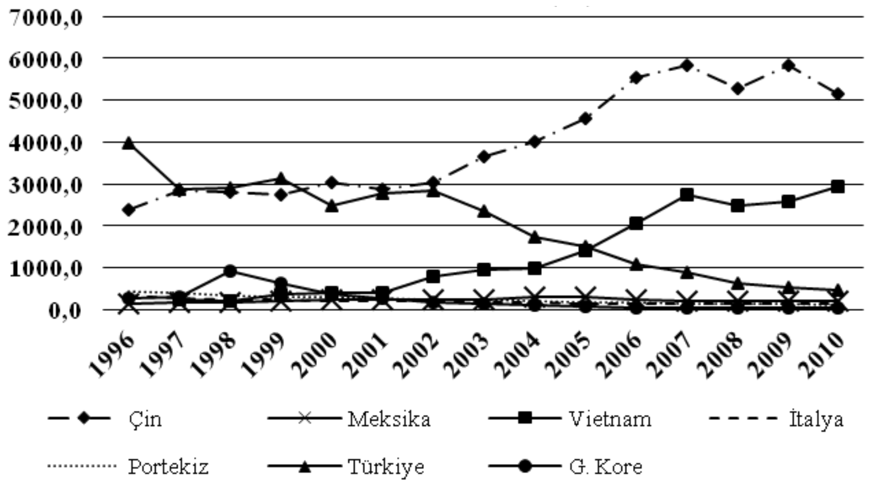

Kaynak: DTÖ istatistik veri tabanından elde edilen verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur. (http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E) (Erişim Tarihi: 22 Ekim 2012)

Hazır Giyimde Önde Gelen Ülkelerde İhracat / İthalat Oranı: Grafik 4.2'ye bakıldığında, hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranı %100 ve üzeri olan ülkelerin; Çin, Vietnam, Türkiye, Meksika, G. Kore, İtalya ve Portekiz olduğu görülmektedir. Fakat 1980-2011 yılları arasındaki gelişmeye bakıldığında Çin ve Vietnam hariç bütün ülkelerde hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranının düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Nitekim Güney Kore'de hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranı 1998 yılında % 900'ün üzerine çıktığı ve sonraki yıllardan itibaren hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranının giderek düştüğü ve 2010 yılında hazır giyim ihracatının ancak ithal edilen hazır giyimin %36'sını karşıladığı görülmektedir. İtalya'da hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranı 1980 yılında % 575'in üzerine çıktığı ve daha sonra hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranın giderek düştüğü ve 2010 yılında hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranının %125'e kadar gerilediği görülmektedir. Meksika'da hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranının 2004 yılına kadar artış eğilimi göstererek %290'nin üzerine çıktığı ve daha sonra hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranın giderek düştüğü ve 2010 yılında %190'lara kadar gerilediği görülmektedir. Türkiye'de ise hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranının artarak 2000 yılında %2475'in üzerine çıktığı fakat 2000-2001'de yaşanan ekonomik krizi nedeniyle 2000-2001 döneminde bu oranın gerilediği görülmektedir. 2002 yılında ise artan döviz kurunun etkisiyle tekrar

yükseliş gösteren ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2003'den itibaren aşırı değerlenen Türk lirasının etkisiyle azalışa geçmiş ve 2011 yılına geldiğimizde hazır giyim ihracatının ithalatı karşılama oranın %426'lara gerilediği görülmektedir. Çin ve Vietnam'da ise diğer ülkelerin tersine hazır giyimde ihracat ithalat oranı düzenli bir artış eğilimi göstermiştir. Çin'de 1980 yılında %3400 olan ihracat / ithalat oranı, 2010 yılında %5166'nın üzerine çıkmıştır. Vietnam'da ise, 2000 yılında % 405 olan hazır giyim ihracat / ithalat oranı, 2010 yılına gelindiğinde %2929'a çıkmıştır. Kısacası bütün ülkeler gün geçtikçe hazır giyim sektöründe güç kaybına uğrarken Çin ve Vietnam bu sektörde güçlenmişlerdir. Özetle, tekstil sektöründe Çin hariç bütün ülkelerde dışa bağımlılık artarken, hazır giyim sektöründe ise Çin ve Vietnam hariç bütün ülkelerde dışa bağımlılıkta artış görülmektedir.

Grafik 4.2: Seçilmiş Ülkelerin Hazır Giyim Sektöründe İhracat/İthalat Oranı (%)

Kaynak: DTÖ istatistik veri tabanından elde edilen verilerden yararlanılarak oluşturulmuştur. (http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E) (Erişim Tarihi: 22 Ekim 2012)

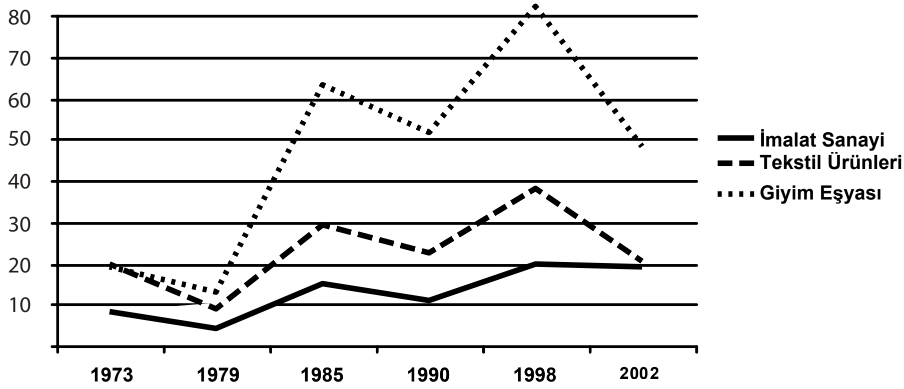
4.2 Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Bağımlılığı

Türkiye Tekstil ve Hazır Giyiminde ihracat / Üretim Oranı: İhracat üretim oranı, yurtiçi üretiminin ihracat edilen payını ölçmektedir. Bu oranın azalışı ihracat için üretim eğiliminin azalışı, artışı ise ihracat için üretim eğiliminin artışı anlamına gelmektedir.[8] İhracat üretim oranının hesaplanabilmesi için girdi –çıktı tablolarından yararlanılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan son girdi – çıktı tabloları 1973, 1979, 1985, 1990, 1998 ve 2002 yılına ait olduğu için

[8] Faruk Aydın, Hülya Saygılı ve Mesut Saygılı, "Empirical Analysis of Structural Change in Turkish Exports". **CBRT Working Paper Series**, 2007, WP No: 07/08. s.27

Grafik 4.3'de gösterilen Türkiye Tekstil ve hazır giyim sektöründe İhracat / Üretim Oranları, 1973 – 2002 yılları arasındaki gelişmeyi göstermektedir.

Grafik 4.3: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İhracat/Üretim Oranı (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri ve ulusal hesaplar veri tabanından derlenen verilerle hazırlanmıştır.

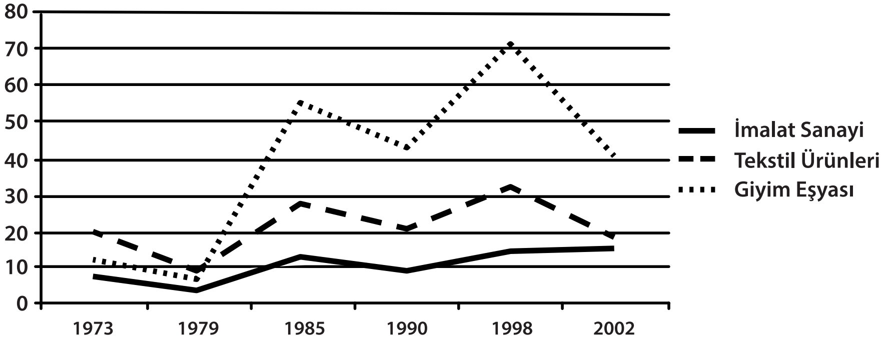
Grafik 4.3'e bakıldığında tekstil ve hazır giyim sektöründe genel olarak ihracat üretim oranının 1973-1979, 1985-1990, 1998-2002 yılları arasında azaldığı; 1979-1985, 1990-1998 yılları arasında ise arttığı görülmektedir. İmalat sanayi genel olarak değerlendirildiğinde; Türkiye'de 1973-1979 yılları arasında ithal ikameci sanayileşme stratejisi uygulanmış ve yurtiçi üretime önem verildiği için ve dışa kapalı politikalar uygulandığı için, ihracatın azalışı ve üretimin artışı söz konusu olmuştur. Bu nedenle ihracat üretim oranı düştüğü söylenebilir. Türkiye imalat sanayinde 1979-1985 yılları arasında ihracat üretim oranlarında artış sağlanmasının nedeni, Türkiye'de dışa açık ihracata dayalı büyüme stratejisi ve neo liberal politikaların uygulanmaya başlandığı bir dönem olması ve 1970'li yıllarda devlet gücüyle oluşturulan üretim kapasitesinin dışa açılma süreciyle kullanıldığı ve bu nedenle ihracat artışı sağlanmasıdır. 1985-1990 yılları arasında ise Türkiye'de dışa açık ihracata dayalı büyüme stratejisi ve neo liberal politikaların uygulanmaya hızla devam etmiştir. Fakat bu dönemde yabancı girdi destekli üretimin arttığı ancak ihracatın ise hız kestiği için 1990 yılında ihracat üretim oranı düşmüştür. 1989'da Türkiye'de finansal liberalizasyonun önündeki engellerin kaldırılmasıyla 1990-1998 dönemi, finansallaşmanın hız kazandığı dolayısıyla üretimin düştüğü buna paralel olarak ihracatın arttığı bir dönem olmuştur. 1998-2002 döneminde ise, Türkiye ekonomisi yaşadığı ekonomik kriz etkisiyle artan döviz kurunun ilk aşamada ihracat artışından çok ithal girdileri etkileyerek üretimi olumsuz etkilediği görülmektedir. İhracat/üretim oranındaki yükseliş tekstil ve hazır giyim sektörünün gittikçe daha fazla dışa açıldığını ve uluslararası piyasalarda tercih edilen ürünler üretebilme kabiliyetine erişildiğini işaret etmesi açısından olumludur.[9]

[9] Zafer yükseler ve Ercan Türkan, "Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında

Fakat asıl önemli olan ihracat üretim oranının, ihracat arz oranına yansıyıp yansımadığıdır. Eğer ihracat üretim oranındaki artış, ihracat arz oranı artışına dönüşmüyorsa söz konusu sektörde ihracatın ithalata bağımlı olduğu anlaşılır. Diğer bir ifade ile ihracat üretim oranı ile ihracatarz oranı arasındaki farkın pozitif olması ihracatın ithalat bağımlılığının artığına işaret etmektedir.[10]

Türkiye Tekstil ve Hazır Giyiminde İhracat / Arz Oranı: İhracat arz oranı ithalatın ihracata katkısını analiz etmek için hesaplanır. Bu oranın azalışı toplam arzın (üretim + ithalat) ihraç edilen payının düşüşü, artışı ise toplam arzın (üretim + ithalat) ihraç edilen payının artışı anlamına gelmektedir.[11] Türkiye tekstil ve hazır giyim sektöründe ihracat arz oranının hesaplanması için, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan 1973, 1979, 1985, 1990, 1998 ve 2002 yılı girdi – çıktı tablolarından yararlanılmıştır.

Grafik 4.4: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İhracat / Arz Oranı (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri ve ulusal hesaplar veri tabanından derlenen verilerle hazırlanmıştır.

Grafik – 4.4'e bakıldığında tekstil ve hazır giyim sektöründe genel olarak ihracat arz oranının 1973-1979, 1985-1990, 1998-2002 yılları arasında azaldığı; 1979-1985, 1990-1998 yılları arasında ise arttığı görülmektedir. Bu bağlamda ihracat arz oranının ihracat üretim oranına paralel bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. İhracat arz oranlarındaki eğilime bakıldığında, hazır giyim sektöründe imalat sanayi geneli ve tekstil sektörüne göre daha fazla dalgalanma görülmektedir. 1979'dan sonra dışa açıl-

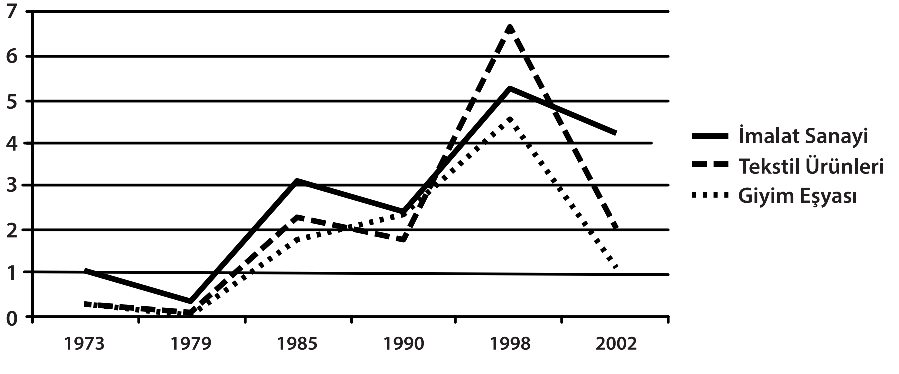
Dönüşüm: Küresel Yönelimler ve Yansımalar", **Ekonomik Araştırma Forumu Çalışma Raporları Serisi,** TÜSİADKOÇ Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu, 2006 s.15.

10 Faruk Aydın, Hülya Saygılı, Mesut Saygılı ve Gökhan Yılmaz, "Dış Ticarette Küresel Eğilimler ve Türkiye", **TCMB Araştırma ve Para Politikası Genel Müdürlüğü Çalışma Tebliği,** No: 10/01, 2009s.81.

11 Aydın ve diğerleri, **Empirical Analysis of Structural Change in Turkish Exports**, ***agm***.s.27.

ma ile birlikte giyim sektöründe %10'nun altında olan ihracat üretim oranı 1985'de %50'nin üzerine çıkmış, 1990'da tekrar %40'lara gerilediği, 1998'de %70'lere çıktığı ve 2002'de tekrar %40'lara gerilediği görülmektedir. Bu durum, özellikle hazır giyim sektörünün piyasadaki dalgalanmadan, aşırı değerli döviz kurundan ve Asya ülkelerindeki gelişmelerden daha fazla etkilendiğini gösterir. İhracat/arz oranındaki düşüş önemli ölçüde ekonominin rekabet gücündeki bozulmadan kaynaklanmıştır.[12] Tekstil ve hazır giyim sektöründe ihracatın ve üretimin ne derecede ithalata bağımlı olduğunu görebilmek için ihracatın üretim oranı ile ihracatın arz oranı arasındaki farklılaşmaya bakmak gerekir. Bu bağlamda Grafik-4.5'e bakıldığında özellikle hazır giyim sektöründe 1979'dan 1998 yılına kadar istikarlı bir şekilde ihracat üretim oranı ile ihracat arz oranı arasındaki farklılaşmanın arttığı ve dolayısıyla ithalata olan bağımlılığın arttığı görülmektedir. Bu durum, 1980 sonrası uygulanan neo liberal politikaların dışa bağımlılığı arttırdığını açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü ihracat/toplam üretim oranı ile ihracat/toplam arz oranı arasındaki farkın pozitif olması ihracatın ithalat bağımlılığının artığına işaret etmektedir.[13] Bu durum, ithalata bağımlılığın giderek arttığını göstermektedir. Çünkü bir sektörde ihracat / üretim oranında oluşan olumlu gelişme doğrudan ihracat arz oranlarına doğrudan yansımaması üretimin ve ihracatın ithalata olan bağımlılığı ile açıklanabilir.[14]

Grafik 4.5: İhracat / Üretim Oranı ile İhracat / Arz Oranı Arasındaki Farklılaşma (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri ve ulusal hesaplar veri tabanından derlenen verilerle hazırlanmıştır.

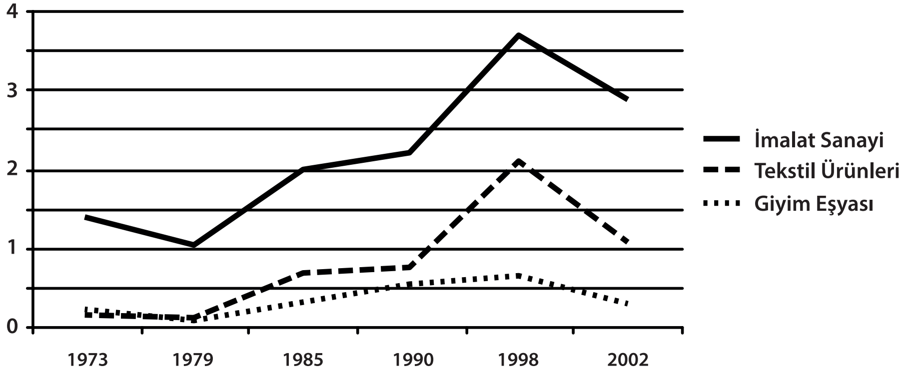
12 Zafer Yükseler ve Ercan Türkan. **Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm Küresel Yönelimler ve Yansımalar**, ***agm***.s.22

13 Aydın ve diğerleri, **Empirical Analysis of Structural Change in Turkish Exports**, ***agm***.s.26.

14 Yükseler ve Türkan. **Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm Küresel Yönelimler ve Yansımalar**,***agm***. s.18.

Türkiye Tekstil ve Hazır Giyiminde İthalat / Arz Oranı: İthalat arz oranı, toplam arz edilen malmiktarının ne kadarının ithalat olduğunu göstermektedir. Grafik-4.6'da TÜİK tarafından yayınlanan girdi çıktı tablolarından yararlanarak hesaplanan tekstil ve hazır giyim sektörü ithalat arz oranlarının seyri görülmektedir. Özellikle, 1979 ile 2002 yılları arasında ithalat arz oranlarının ciddi düzeyde artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. İharacat üretim, İhracat arz oranlarıyla tespit edildiği gibi, İthalat arz oranlarındaki gelişmelere bakıldığında 1979'dan sonra uygulanana iktisat politikalarının etkisiyle toplam arzdaki ithalat payının arttığı görülmektedir. Bu artış ithalat bağımlılığının arttığını ifade eder. Bu artışın 1998 yılından sonra düşüşe geçmesinin nedeni Türkiye'nin yaşadığı 1994 ve 2001 krizlerinin etkisiyle döviz kurunun yükselmesiyle ithalatta düşüş yaşanmasıyla 2002 yılında ithalat arz oranı düşmüştür. Bu bağlamda dışa bağımlılığın en önemli nedenlerinden biri aşırı değerli reel kurlardaki seyir olduğu söylenebilir. Nitekim Yükseler ve Türkan tarafından yapılan bir çalışma da İmalat sanayi genelinde, ithalat / arz oranları reel kur endeksi ile karşılaştırıldığında, ithalat/ arz oranının reel kur endeksi ile güçlü bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Türk lirasının güçlendiği diğer bir ifade ile reel kurun düştüğüdönemlerde, ithalat / arz oranının arttığı gözlenmektedir. 2001 krizi sonrasında ithalat/arz oranındaki yükselişte, üretim kompozisyonundaki değişim yanısıra Türk lirasının değerlenmesinin de etkili olduğu düşünülmektedir.[15] Özetle İhracat üretim, İhracat Arz ve İthalat Arz oranlarına göre, Türkiye İmalat sanayi geneli, Tekstil sektörü ve Hazır giyim sektöründe 1973-2002 yılları arasında dışa bağımlılık artmıştır. 2002 ve sonrası gelişmeler için girdi çıktı tabloları yayınlanmadığı için ihracatın ithalatı karşılama oranıyla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Grafik 4.6: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Arz Oranı (%)

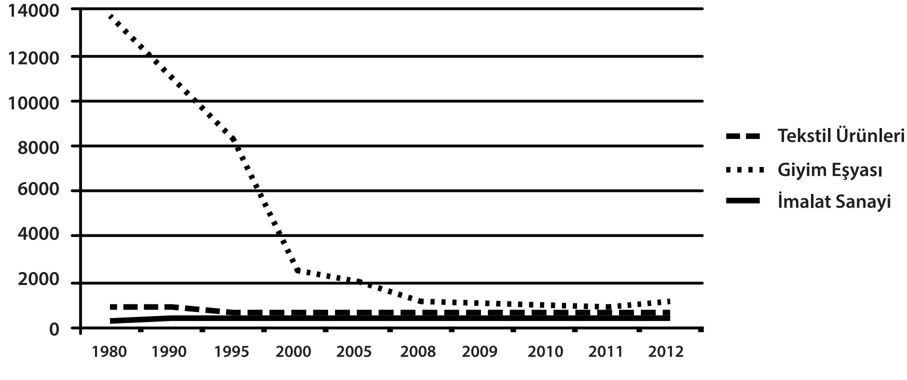

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri ve ulusal hesaplar veri tabanından derlenen verilerle hazırlanmıştır.

15 Yükseler ve Türkan. **"Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm Küresel Yönelimler ve Yansımalar",*agm*.**s.24.

Türkiye Tekstil ve Hazır Giyimde ihracatın İthalatı Karşılama Oranı: İhracatın ithalatı karşılama oranı, bir sektörde dış satımın dış alımın kaç katı olduğunu ölçmek için hesaplanır. İhracatın ithalatı karşılama oranları bir ekonomide ağırlıklı olarak hangi sektörde uzmanlaşma gösterdiği ve bu durumun bir sonucu olarak hangi sektörlerde dışa bağımlı oldukları anlaşılmaktadır.[16]Başka bir deyişle, ihracatın ithalatı karşılama oranı oranın yüzde 100'ün altında kalması durumunda ilgili sektörün dışa bağımlı olduğu ve yüzde 100'ün üzerinde seyretmesi durumunda ise söz konusu sektörün dışa bağımlı olmadığı, önemli ölçüde ihracatçı sektör niteliği taşıdığı sonucuna ulaşılacaktır.[17] Grafik – 4.7'de Tekstil ve Hazır Giyim sektöründe İhracatın İthalatıKarşılama Oranının 1980-2012 yılları arasındaki seyrine bakıldığında, tekstil ve hazır giyim sektöründe genel olarak ihracatın ithalatı karşılama oranın %100'ün çok üstünde olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye'nin tekstil ve hazırgiyim sektöründe uzmanlaştığı ve dışa bağımlı olmadığını gösterir. Fakat genel olarak 1980'den 2012 yılına gelirken ihracatın ithalatı karşılama oranında tekstil sektöründe bir değişme görülmese de hazır giyim sektöründe ihracatın ithalatı karşıla gücünün ciddi düzeyde zayıfladığı görülmektedir.

Grafik 4.7: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri ve ulusal hesaplar veri tabanından derlenen verilerle hazırlanmıştır.

Grafik – 4.7'den de görüldüğü gibi, imalat sanayi ve tekstil sektöründe ihracatın ithalatı karşılama durumunda olağan üstü bir değişme görülmezken, hazır giyim sektöründe 2008 yılına kadar ihracatın ithalatı karşılama gücünün ciddi oranda zayıfladığı görülmektedir. Bu durum, imalat sanayi sektörleri için dış ticaret fazlası veren

[16] Bayram Ali Eşiyok. "Türkiye Ekonomisinin Rekabet Gücündeki Gelişmeler ve Faktör Kullanım Yoğunluklarına Göre Dış Ticaretin Yapısı", **Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü Raporu**, Ankara: Ekim 2008., s.70.

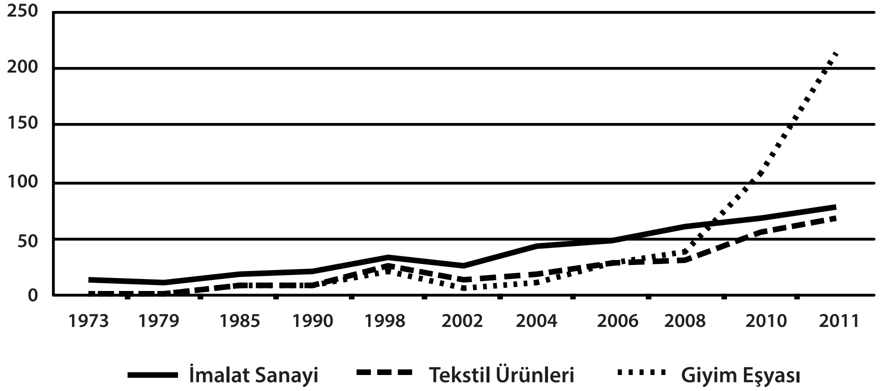
[17] Eşiyok, ***agm***.s.72.

en önemli sektörümüz olan hazır giyim sektöründe giderek dışa bağımlılığın arttığını gösterir. Özellikle hazır giyim sektöründe, Üretimin ve ihracatın ithalata olan bağımlılığındaki artışın nedenleri olarak firmaların Asya ülkelerindeki ucuz girdi- düşük maliyet avantajından yararlanmak üzere "ön taşınma" ve "kesin taşınma" içine girmeleri ve ulusal para biriminin aşırı değerlenme sonucu ithalatın cazip hale gelmesi olarak belirtilebilir.[18]

Türkiye Tekstil ve Hazır Giyiminde İthalat Bağımlılık Oranı: İthalat bağımlılık oranı bir sektörde yurtiçi tüketimin kaç katı ithalat yapıldığını göstermektedir. İthalat bağımlılık oranı 1 olduğunda yurtiçi tüketim kadar ithalat yapıldığını, 1'den küçük olduğunda yurtiçi tüketimin bir kısmı ithal edildiği, 1'den büyük olduğunda ise yurtiçi tüketimin tamamı ve ayrıca ihracatın bir kısmı ithal edildiği anlamı taşımaktadır. İthalat bağımlılık oranı şu formül ile hesaplanmaktadır;

İthalat bağımlılık oranı = (İthalat / ((Üretim + İthalat - İhracat))

Grafik 4.8: Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Bağımlılık Oranı (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Dış Ticaret İstatistikleri ve ulusal hesaplar veri tabanından derlenen verilerle hazırlanmıştır.

Grafik 4.8'de Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Bağımlılık oranın seyri görülmektedir. Görüldüğü gibi, her iki sektörde de ithalat bağımlılığı arttığı, fakat hazır giyim sektöründeki ithalat bağımlılığı daha belirgin ve ciddi bir artış göstermiştir. Özellikle 2000 ve sonrasında hazır giyimde ithalat bağımlılığı daha hızlı ve ciddi boyutlarda artışa geçtiği görülmektedir.

[18] Yükseler ve Türkan. **"Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm Küresel Yönelimler ve Yansımalar"**, ***agm***. s.7.

4.3. Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyim'de İthalat Bağımlılığının Nedenleri

Türkiye'de dışa bağımlılığıkonu eden çalışmalar özetlendiğinde, Neo-liberal politikalar ve küresel etkiler sonucu, firmaların rekabet edebilmek ve kar maksimizasyonu sağlamak amacıyla ithalata yöneldikleri sonucuna varılmaktadır. Bu eğilimler, olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda üretimin ve ihracatın ithalata bağımlılığına neden olan faktörler şöyle sıralanabilir;

Yurt Dışından Ucuza Temin[19],Döviz kurundaki düşüş gelişimi ve dolayısıylaTürk Lirasının değerlenmesi sonucu ithal girdiler daha ucuz temin edilebilmektedir. Ayrıca Gümrük Birliği[20] anlaşmasının getirdiği avantajlarla ithalat daha da cazip hale gelmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin uyguladıkları Döviz kur politikası ve dâhilde isleme rejiminin[21] de ithalata yönelmede etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, Çin, Hindistan gibi ülkelerin küresel pazarlara entegrasyonu ile ortaya çıkan *"Asyalılaşma[22]"* süreclninde ithalata yönelmede etkili olduğu görülmektedir.

Yurt içi Üretim Miktarının Yetersizliği, Yurt Dışından Kaliteli ve Kesintisiz Temin İmkânı[23];yurtiçindeki firmaların diğer ülkelerden daha kaliteli ürün ve sürekli temin imkânı bulması nedeniyle ithalatlaşma artmaktadır. Ayrıca alıcı firmalar standartları ve politikaları gereği de ithalata yönelmektedirler.

Diğer firmalarla İlişkiler ve Yurtdışı krediler[24];yurtiçinde üretim yapan firmanın yurtdışındaki firma ile ortaklığı ve/veya yurtdışında kardeş firmanın olması durumunda da ithalata yöneldiği görülmektedir. Ayrıca yurtdışında satıcı firmaların sunduğu ithalat kredisi ve/veya vadeli satış imkânı, Eximbank ve diğer finansman şirketlerinin sunduğu krediler nedeniyle de ithalat cazip hale gelmekte ve firmalar yurtdışına yönelebilmektedirler.

Tüketici tercihleri ve Üretim yapısında dönüşüm; Tüketicilerin en ucuz fakat en kaliteli mal ve hizmete yönelmesiyle yurt içi firmalar ülke dışından temine yönelmektedirler. Yurtiçi üretimin ithal girdi oranı yüksek sektörler lehine değişmesi ve endüstri-içi ticaretin hızla artması[25] nedeniyle ithalat gereksinimi artmaktadır.

---

19 Saygılı ve Diğerleri, ***agm***.s.83.

20 Esiyok, ***agm***.ss.117-160.

21 Mustafa Sönmez, Türkiye İhracatının İthalata Bağımlılığı:2000-2004,http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_Uye/SonmezOct05.pdf (Erişim Tarihi 21 Ekim 2012).

22 Ercan Türkan. Türkiye'de Üretimin İthalat ve İhracat Bağımlılığı, **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kitaplar-Çalısmalar,** Ankara:2006.ss.1-26.

23 Saygılı ve Diğerleri, ***agm***.s.83.

24 Saygılı ve Diğerleri, ***agm***.s.83.

25 Türkan, Türkiye'de Üretimin İthalat ve İhracat Bağımlılığı, ***agm***.ss.1-26.

5. Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Bağımlılığının Nedenleri Üzerine Bir Uygulama

5.1. Araştırmanın Amacı, Yöntemi ve Kapsamı

Türkiye ekonomisinin uzun zamandan beri, en önemli sorunu dış ticaret açığı olduğu görülmektedir. Hükümet tarafından arda arda gelen açıklamalar ve özellikle son on yılda hazırlanan orta vadeli programlarda en fazla yer alan konunun dış ticaret açığı sorunu olduğu bilinmektedir. Dış ticaret açığının ise temel nedeni olarak dışa bağımlılık olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda "dışa bağımlılığın nasıl azaltılacağı" en önemli soru haline gelmiştir. Fakat yapılan literatür taramasından üretimin ve ihracatın ithalata olan bağımlılığının nedenleri konusunda tatmin edici bir cevabın bulunamadığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile üretim ve ihracat için gerçekten ithalat bir mecburiyet midir? Sorusu önem kazanmaktadır. Özellikle'de "her şeyi ile yurtiçinde üretilebilen bir sektörde neden ithalat yapılır?"sorusunun sorulmasıyla ulaşılacak cevabın söz konusu soruna alınabilecek önlemleri de daha rasyonel kılabilir ve daha net uygulanabilir hale getirecektir. Bu bağlamda; araştırmada Türkiye özelinde, her şeyi yurt içinde üretimi mümkün olan tekstil ve hazır giyim sektörü seçilmiştir. Araştırmanın amacı; Türkiye tekstil ve hazır giyim sektöründe faaliyet gösteren firmaları temsil edebilecek şekilde firmalar seçilerek, yüz yüze yapılacak anket ile*"her şeyi ile yurtiçinden üretimi mümkün olan bir üründe neden ithalata ihtiyaç duyulur"* sorusunun doğrudan muhataplarından, ithalata bağımlılığının nedenlerini öğrenmektir.

Araştırmanın hedef kitlesi, İstanbul tekstil ve hazır giyim ihracatçı birliklerine kayıtlı ve İstanbul Avrupa yakasında faaliyet gösteren tekstil ve hazır giyim firmalarıdır. Bu bağlamda 1 Şubat 2013 tarihi itibariyle İstanbul Avrupa yakasında faaliyet gösteren tekstil ve hazır giyim firmalarının sayısı 8.949'dır. Anket çalışmasının 8.949 firmaya uygulanması mümkün değildir. Bu nedenle çalışmaevreni İstanbul'un Güngören, Bağcılar, Küçükçekmece, Avcılar, Esenyurt ilçelerinde faaliyet gösteren 2538 firma ile sınırlandırılmıştır. Örneklem seçiminde, Gelişigüzel örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu tür örnekleme, araştırmacının saptanan örneklem büyüklüğüne göre herhangi bir şekilde evrenin bir parçasını seçmesidir.[26]Çalışma sonunda toplam 165 firmaya ulaşılabilmiştir. Ana kütlenin %5 örnekleme alınması, örnekleme büyüklüğünün evreni temsil etmesi açısından istatistiksel olarak yeterli kabul edildiğine göre,[27] 165 firma ana kütle olan 2538 firmanın %5 oranından yüksek olduğu için temsil gücü açısından yeterli düzeydir.

5.2. Anket Verilerinin Analizi ve Elde Edilen Bulgular

5.2.1. Anket Verilerinin Analizi

Anketlerden elde edilen veriler SPSS istatistik programı (SPSS 18.0) ile analiz edilmiştir. Anket analizi yapılırken tanımlayıcı istatistikler yöntemi tercih edilmiştir. Tanımlayıcı istatistik yöntemi kapsamında veriler, frekanslar ve oranlar ölçütleri kullanılarak analiz yapılmıştır.

---

26 Mine Arlı ve Hamil Nazik, **Bilimsel araştırmaya giriş,** Ankara: Gazi Kitabevi. 2001, s.75.

27 Türker Baş, **Anket,** Ankara: Seçkin Yayıncılık. 6.Baskı., 2010, s.41.

5.2.2. Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın ana problemine dayalı olarak oluşturulan alt problemlere yanıt vermeden önce çalışma kapsamındaki firmalar ile ilgili anketlerden sağlanan temel bilgiler aşağıdaki gibidir;

Tablo 5.1: İşletmelerin Hukuku Yapısı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
Anonim Şirket	73	44,2	44,2	44,2
Limited Şirket	71	43,0	43,0	87,3
Şahıs Şirketi	21	12,7	12,7	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo 5.2: İşletmelerin İstihdam Durumu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1-10	17	10,3	10,3	10,3
11-50	50	30,3	30,3	40,6
51-250	39	23,6	23,6	64,2
250 ve Üzeri	59	35,8	35,8	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Çalışma kapsamındaki firmaların hukuki yapısını gösteren Tablo-5.1'i incelediğimizde; firmaların % 44,2'si Anonim Şirket; %43'ü Limited Şirket ve % 12,7'si ise Şahıs şirketlerden oluştuğu görülmektedir.

Çalışma kapsamındaki firmaların istihdam durumunu gösteren Tablo-5.2'yi incelediğimizde; firmaların % 35,8'i 250 ve üzeri; firmaların %30,3'ü 11 - 50; firmaların 23,6'sı 51 – 250 ve firmaların % 10,3'ü 1-10 arası istihdam sağladığı görülmektedir. Bu durum, firmaların %59,4'ü en az 50 kişi istihdam ettiğini gösterir. Bu durum, tekstil ve hazır giyim sektörünün istihdama olan katkısını açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, anket çalışması sırasında firmaların sadece resmi çalışanlar üzerinden yanıt verdiği ve kayıt dışı çalışanları dikkate almadığı da dikkate alınırsa, istihdam açısından sektörün çok önemli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Tablo 5.3: İşletmelerin Saat Başı İşgücü maliyeti (TL/saat)

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1 TL - 5 TL	112	67,9	67,9	67,9
6 TL - 10 TL	53	32,1	32,1	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Çalışma kapsamındaki firmaların saat başı işgücü maliyetini gösteren Tablo-5.3 incelendiğinde; firmaların %67,9'u 1 TL ile 5 TL; firmaların %32,1'i ise 6 TL ile 10 TL arasında saat başı işgücü maliyetine katlandıkları görülmektedir.

Firmaların yüzde kaçı sektörün ithalata bağımlı olduğunu düşünmektedir?

Çalışma kapsamındaki firmaların tekstil ve hazır giyim sektörünün ithalata bağımlılığı konusunda düşüncelerini tespit etmek amacıyla, çalışma kapsamındaki 165 firmaya yöneltilen *"Tekstil ve Hazır giyim sektöründe Üretim ve ihracatın ithalata bağımlı olduğunu düşünüyor musunuz?"* sorusuna verilen yanıtlardan aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 5.4: İşletmelerin Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dışa Bağımlılık Düşüncesi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
Evet	156	94,5	94,5	94,5
Hayır	9	5,5	5,5	100,0
Total	165	100,0	100,0	

Çalışma kapsamındaki firmaların "tekstil ve hazır giyim sektörünün dışa bağımlılık düşüncesini" gösteren Tablo-5.4 incelendiğinde; çalışma kapsamındaki 165 firmanın % 94,55'i tekstil ve hazır giyim sektöründe Türkiye'nin üretim ve ihracatının ithalata bağımlı olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

İthalata bağımlılığın azalması için hükümetin alması gereken önlemlerin önem sırasına göre sıralaması nasıldır?

Çalışma kapsamındaki firmaların tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için devletin alması gereken önlemler konusundaki düşüncelerini tespit etmek amacıyla, çalışma kapsamındaki 165 firmaya yöneltilen *"Tekstil ve Hazır giyim sektörünün dışa olan bağımlılığının azalması için devletin yapması gerekenleri önem sırasına göre sıralayınız?"* sorusuna verilen yanıtlardan aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 5.5: Dışa Bağımlılığın Azalması İçin Döviz Kurunun Yükselmesinin Önemi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1. Derecede Önemli	87	52,7	52,7	52,7
2. Derecede Önemli	18	10,9	10,9	63,6
3. Derecede Önemli	21	12,7	12,7	76,4
4. Derecede Önemli	13	7,9	7,9	84,2
5. Derecede Önemli	11	6,7	6,7	90,9
6. Derecede Önemli	11	6,7	6,7	97,6
7. Derecede Önemli	4	2,4	2,4	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo-5.5 incelendiğinde; sorulan soruya 165 firmanın tamamının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için döviz kurunun yükselmesinin birinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %52,73'tür. İkinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %10,91; üçüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %12,93; dördüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %7,88; beşinci ve altıncı derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %6,67 ve yedinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %2,42'dır. Bu bağlamda firmalar ağırlıklı olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için döviz kurunun yükselmesini birinci derecede önemli görmektedirler.

Tablo 5.6: Dışa Bağımlılığın Azalması İçin SGK Priminin Düşürülmesinin Önemi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1. Derecede Önemli	30	18,2	18,2	18,2
2. Derecede Önemli	79	47,9	47,9	66,1
3. Derecede Önemli	23	13,9	13,9	80,0
4. Derecede Önemli	18	10,9	10,9	90,9
5. Derecede Önemli	10	6,1	6,1	97,0
6. Derecede Önemli	3	1,8	1,8	98,8
7. Derecede Önemli	2	1,2	1,2	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo - 5.6 incelendiğinde; sorulan soruya 165 firmanın tamamının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için SGK Primlerinin düşürülmesinin birinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %18,18'dır. İkinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %47,88; üçüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %13,94; dördüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %10,91; beşinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %6,06; altıncı derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %1,82 ve yedinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %1,21'dır. Bu bağlamda firmalar ağırlıklı olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için SGK primlerinin düşürülmesini ikinci derecede önemli görmektedirler.

Tablo 5.7: Dışa Bağımlılığın Azalması İçin Vergi Avantajının Sağlanmasının Önemi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1. Derecede Önemli	6	3,6	3,6	3,6
2. Derecede Önemli	19	11,5	11,5	15,2
3. Derecede Önemli	46	27,9	27,9	43,0
4. Derecede Önemli	61	37,0	37,0	80,0
5. Derecede Önemli	25	15,2	15,2	95,2
6. Derecede Önemli	6	3,6	3,6	98,8
7. Derecede Önemli	2	1,2	1,2	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo - 5.7 incelendiğinde; sorulan soruya 165 firmanın tamamının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Yukarıdaki şekil incelendiğinde ise, Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için hükümetin vergi avantajı sağlamasının birinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı yalnızca %3,64'dır. İkinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %11,52'dır. Üçüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %27,88'dır. Dördüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %36,97 ile en yüksek değerdedir. Beşinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %15,15; altıncı derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %3,64 ve yedinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %1,21'dır. Bu bağlamda firmalar ağırlıklı olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için vergi avantajı sağlanmasını dördüncü derecede önemli görmektedirler.

Tablo 5.8: Dışa Bağımlılığın Azalması İçin Araştırma ve Geliştirme Desteğinin Önemi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1. Derecede Önemli	4	2,4	2,4	2,4
2. Derecede Önemli	5	3,0	3,0	5,5
3. Derecede Önemli	16	9,7	9,7	15,2
4. Derecede Önemli	37	22,4	22,4	37,6
5. Derecede Önemli	50	30,3	30,3	67,9
6. Derecede Önemli	44	26,7	26,7	94,5
7. Derecede Önemli	9	5,5	5,5	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo – 5.8 incelendiğinde; sorulan soruya 165 firmanın tamamının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için hükümetin araştırma ve geliştirme desteği sağlamasının birinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı yalnızca %3,03'tür. İkinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %9,70'dır. Üçüncüderecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %22,42'dır. Dördüncü derecede önemli

olduğunu belirten firmaların oranı %30,30 ile en yüksek değerdedir. Beşinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %26,67; altıncı derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %5,45 ve yedinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %2,42'dır. Bu bağlamda firmalar ağırlıklı olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için araştırma ve geliştirme desteğinin sağlanmasını beşinci derecede önemli görmektedirler.

Tablo 5.9: Dışa Bağımlılığın Azalması İçin Yurtiçi Girdi Üretiminin Desteklenmesinin Önemi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1. Derecede Önemli	31	18,8	18,8	18,8
2. Derecede Önemli	35	21,2	21,2	40,0
3. Derecede Önemli	46	27,9	27,9	67,9
4. Derecede Önemli	18	10,9	10,9	78,8
5. Derecede Önemli	29	17,6	17,6	96,4
6. Derecede Önemli	4	2,4	2,4	98,8
7. Derecede Önemli	2	1,2	1,2	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo-5.9 incelendiğinde; sorulan soruya 165 firmanın tamamının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için hükümetin yurt içi girdi üretimi desteklemesinin birinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı yalnızca %18,79'dır. İkinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %21,21'dır. Üçüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı ise %27,88ile en yüksek değerdedir. Dördüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %10,91; beşinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %17,58; altıncı derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %2,42 ve yedinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %1,21'dır. Bu bağlamda firmalar ağırlıklı olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için yurtiçi girdi üretiminin desteklenmesini üçüncü derecede önemli görmektedirler.

Tablo 5.10: Dışa Bağımlılığın Azalması İçin Yerli Markaların Desteklenmesinin Önemi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1. Derecede Önemli	5	3,0	3,0	3,0
2. Derecede Önemli	5	3,0	3,0	6,1
3. Derecede Önemli	7	4,2	4,2	10,3
4. Derecede Önemli	11	6,7	6,7	17,0
5. Derecede Önemli	30	18,2	18,2	35,2
6. Derecede Önemli	71	43,0	43,0	78,2
7. Derecede Önemli	36	21,8	21,8	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo-5.10 incelendiğinde; sorulan soruya 165 firmanın tamamının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için hükümetin yerli markaların oluşumunu desteklemesinin birinci ve ikinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı yalnızca %3,03'tür. Üçüncüderecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı ise % 4,24; dördüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %6,67; beşinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %18,18; altıncı derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %43,03 ve yedinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %21,82'dır. Bu bağlamda firmalar ağırlıklı olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için hükümetin yerli markaların oluşumunu desteklemesini altıncı derecede önemli görmektedirler.

Tablo 5.11: Dışa Bağımlılığın Azalması İçin İthalata Kota ve Tarife Uygulamanın Önemi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
1. Derecede Önemli	1	,6	,6	,6
2. Derecede Önemli	6	3,6	3,6	4,2
3. Derecede Önemli	5	3,0	3,0	7,3
4. Derecede Önemli	7	4,2	4,2	11,5
5. Derecede Önemli	10	6,1	6,1	17,6
6. Derecede Önemli	27	16,4	16,4	33,9
7. Derecede Önemli	109	66,1	66,1	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo -5.11 incelendiğinde; sorulan soruya 165 firmanın tamamının yanıt verdiği anlaşılmaktadır. Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için hükümetin uluslararası iktisat politikası araçlarını kullanarak ithalata kota koyması ve tarife oranlarını arttırmasını birinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı yalnızca %0,61'dır. İkinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı ise % 3,64; üçüncüderecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı ise % 3,03; dördüncü derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %4,24; beşinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %6,06; altıncı derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %16,36 ve yedinci derecede önemli olduğunu belirten firmaların oranı %66,06'dır. Bu bağlamda firmalar ağırlıklı olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için hükümetin ithalata kota koyması ve tarife oranlarını arttırmasını yedinci derecede önemli görmektedirler. Sonuç olarak, Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için alınması gereken önlemleri önem sırasına göre şöyle sıralayabiliriz;

1- Döviz kurunun yükselmesi

2- SGK primlerinin düşürülmesi

3-Yurt içi hammadde ve yarımamul girdi üretiminin desteklenmesi

4- Vergi avantajının sağlanması

5- Ar- Ge desteğinin sağlanması

6- Yerli markaların oluşumunun desteklenmesi

7- İthalata kota konulması ve tarifelerin yükseltilmesi

Anket sonuçlarında dikkat çekici önemli durumlardan biri sektörün dışa bağımlı olmadığını düşünen firmaların bile Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması konusunda görüş bildirmesidir. Bu durum, sektörün dışa bağımlı olduğunu düşünmeseler de endişeli olduklarını gösterir.

Gelecekte sektörün ithalata olan bağımlılığı konusunda ağırlıklı olarak firmaların düşüncesi nasıldır?

Çalışma kapsamında firmaların tekstil ve hazırgiyim sektörünün dışa bağımlılığı konusunda gelecekteki beklentilerini tespit etmek amacıyla, çalışma kapsamındaki 165 firmaya yöneltilen *"Gelecekte Tekstil ve Hazır giyim sektörünün dışa olan bağımlılığı konusunda ne düşünüyorsunuz?"* sorusuna verilen yanıtlardan aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 5.12: Gelecekte sektörün ithalata olan bağımlılığı konusunda ağırlıklı olarak firmaların düşüncesi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülâtif Yüzde
Artacak	102	61,8	61,8	61,8
Azalacak	19	11,5	11,5	73,3
Değişmeyecek	31	18,8	18,8	92,1
Fikrim Yok	13	7,9	7,9	100,0
Toplam	165	100,0	100,0	

Tablo-5.12 incelendiğinde; anket sorusunu 165 firmanın tamamının yanıtladığı görülmektedir. Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın gelecekte artacağını belirten firmaların oranı %61,82 ile en yüksek paya sahiptir. Gelecekte sektörün ithalata olan bağımlılığının azalacağını belirten firmaların oranı %11,52 gibi çok düşük bir paya sahiptir. Gelecekte sektörün ithalata olan bağımlılığının değişmeyeceğini belirten firmaların oranı %18,79; fikrim yok diyenlerin oranı ise % 7,88'dır.Sonuç olarak firmalar büyük bir oranı tekstil ve hazır giyim sektörünün dışa olan bağımlılığı konusunda gelecekteki gelişmelere ilişkin olumlu bir fikre sahip değildir.

6. Sonuç

Dünya ekonomisinin içinde bulunduğu sınırsız sermaye ve mal hareketleri evresinde, ülkelerin Dünya ticaret örgütüne üye olmasıyla, serbest dış ticaret politikasını ve uluslararası ekonomiye tam entegrasyonu tercih etmesiyle; ülkelerin kendine özgü uluslararası iktisat politikaları belirleme gücünü de kaybettikleri bilinmektedir.

Türkiye'nin de dış ticaretinin serbestleştirilmesi ve uluslararası ekonomiye entegrasyon bağlamında 1980 sonrası gerek uluslararası ekonomik kuruluşların yönlendirmesi gerek hükümetlerin tercihleri doğrultusunda uygulanan politikalar Türkiye'nin dış ticaret yapısını dolayısıyla, ihracatını, ithalatını ve üretimini doğrudan etkilemiştir. Diğer bir ifade ile Neo liberal politikalar olarak adlandırılan Washington Konsensüsü sonucu oluşturulan politikalar çerçevesinde ithalat ve ihracat sistemi tamamen liberalize edilmiştir. Söz konusu politikalar birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'nin de dış ticaret hacmini artırmıştır. Fakat dış ticaret hacmindeki artış beraberinde dış ticaret açığını da artırdığı görülmektedir. Bu durum, ihracat artışının giderek daha fazla ithalat artışı getirmesinin sonucudur. Aynı zamanda ülke ekonomisinin büyüme oranı ile dış ticaret açığının büyüme oranı arasında bir korelasyonun oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla, dış ticaret açığının aşırı yüksek bir seviyeye geldiği durumda ekonominin yavaşlaması hatta büyümemesi için gerek gelirler gerek daraltıcı para ve maliye politikalarına başvurulmaktadır. Dış ticaret açığının kontrol altına alınması için büyümenin frenlenmesi ekonomik etkinliğe ulaşmayı engellemekte ve ülke ekonomisinde kapasite kullanım oranlarını kötü etkilemekte ve işsizliğe neden olmaktadır. Atıl kapasitenin oluşumu üretimde birim maliyetleri yükseltmektedir ve dolayısıyla ülkenin gönencini olumsuz etkilemektedir. İşsizliğin artması ise, iç talepte daralmaya ve ayrıca birçok sosyal soruna yol açmaktadır. Özetle, ithalata olan bağımlılık azalmadan dış ticaret açığı ile mücadele etmek sonuç vermeyeceği gibi ülkenin hem sektörel gönencini kaybetmesiyle ihracatı olumsuz etkileneceği hem de işsizliğin neden olduğu iç talep daralmasıyla ekonomi daha da kötüye gideceği açıktır.

Çalışma kapsamındaki firmalar, Tekstil ve Hazır giyim sektöründe üretim ve ihracatın İthalata olan bağımlılığın azalması için alınması gereken önlemleri önem sırasına göre şöyle sıralamıştır;

1- Döviz kurunun yükselmesi

2- SGK primlerinin düşürülmesi

3-Yurt içi hammadde ve yarı mamul girdi üretiminin desteklenmesi

4- Vergi avantajının sağlanması

5- Araştırma ve Geliştirme desteğinin sağlanması

6- Yerli markaların oluşumunun desteklenmesi

7- İthalata kota konulması ve tarifelerin yükseltilmesi

Türkiye tekstil ve hazır giyim sektöründe dışa olan bağımlılığın azalması için öncellikle sektörün temel girdisi olan pamuk ve yün üretiminin teşvik edilmesi gerekir. Bu bağlamda, çiftçilerin üretim sürecinde katlandığı maliyetlerin düşürülmesi için, pamuk sulamasında ve üretim araçlarının kullanımında kullanılan enerji ve petrol maliyetlerinin düşürülmesi gerekir. Yurt içinde sektörün kullandığı ithal girdi oranı düşmeye başladığında döviz kurlarının makul bir seviyeye gelmesi için yabancı sermaye girişleri denetim altına alınabilir. Bu bağlamda kurların yükselişi ve yurtiçi girdi kullanımının artması firmaların uluslararası rekabet gücünü arttıracak ve en azından her şeyi ile yurtiçinde üretilebilen bir sektörde dışa olan bağımlılık

düşürülebilir. Ayrıca, kayıt dışı çalışmayı engelleyecek önlemler alınarak hem çalışan kesime daha sağlıklı ortamlarda çalışma imkânı sağlanabilir, hem de sosyal güvenlik primlerinin düzeyi düşürülebilir. Dışa bağımlılığın yol açtığı dış ticaret açığının finansmanına ayrılan finansman giderlerinin doğrudan firmalara vergi avantajı olarak sağlanması daha büyük avantajlar sağlayacaktır. Buna ek olarak yerli markaların oluşumu ve araştırma- geliştirme çapaları desteklenerek daha kaliteli ve daha sağlıklı iş ortamının sağlanmasıyla, Bangladeş, Çin, Hindistan gibi ülkelerden daha farklı olarak ucuz girdi nedeniyle tercih edilmek yerine daha sağlıklı ve daha kaliteli üretim için tercih edilmelidir. Özetle;

1. Tarım ve hayvancılık politikası değişmelidir.
2. Yabancı sermayenin kapasite arttırıcı doğrudan ve / veya uzun vadeli yatırımlara yönelmesini sağlayacak önlemler alınarak sürdürülebilir / istikrarlı bir döviz kuru seviyesinin oluşmasının şartları sağlanmalıdır.
3. Enerji politikaları oluşturulmalı ve yurtiçi kaynaklı enerji üretimi için gerekli destekler sunulmalıdır.
4. Kamu finansman kaynakları gözden geçirilmeli ve teknolojik gelişmelerin imkânlarından yararlanılarak kayıt dışı ile mücadele edilmelidir. Bu bağlamda, sosyal güvenlik primleri makul seviyelere düşürülmelidir. Ayrıca, kamu finansmanı bağlamında bazı girdiler üzerindeki vergiler kaldırılarak stratejik ürünlerin üretim maliyetleri azaltılmalıdır.

Kaynakça

ARLI, Mine ve Nazik, Hamil. **Bilimsel araştırmaya giriş.** Ankara: Gazi Kitabevi, 2001.

AYDIN, Faruk Hülya Saygılı, Mesut Saygılı ve Gökhan Yılmaz, "Dış Ticarette Küresel Eğilimler ve Türkiye", **TCMB Araştırma ve Para Politikası Genel Müdürlüğü Çalışma Tebliği,** No: 10/01, 2009.

AYDIN, Faruk. Hülya Saygılı ve Mesut Saygılı, "Empirical Analysis of Structural Change in Turkish Exports". **CBRT Working Paper Series**, 2007, WP No: 07/08.

BAŞ, Türker. **Anket,** Ankara: Seçkin Yayıncılık. 6.Baskı., 2010

Bağımsız Sosyal Bilimciler - İktisat Grubu**,"Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı Üzerine Değerlendirmeler"** mülkiye dergisi, Cilt: XXV Sayı: 229, 2009,

EŞİYOK, Bayram Ali. "Türkiye Ekonomisinin Rekabet Gücündeki Gelişmeler ve Faktör Kullanım Yoğunluklarına Göre Dış Ticaretin Yapısı", **Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü Raporu**, Ankara: Ekim 2008.

FRÖBEL, Folker Jürgen Heinrichs ve Otto Kreye, **Uluslararası İşbölümü ve Serbest Bölgeler,** Belge Yayınları, 1. Baskı: Mart 1982, İstanbul.

KEPENEK, Yakup ve Nurhan Yentürk, **Türkiye Ekonomisi,** 23. Basım, Ankara: Remzi Kitapevi, 2010,

NORDÅS, Hildegunn Kyvik "The Global Textile and Clothing Industry post the Agreement on Textiles and Clothing", **World Trade Organization**, Geneva, Switzerland, Dıscussıon Paper No. 5.

ÖNGÜT, Ç. Emrah "Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sanayinin Değişen Dünya Rekabet Şartlarına Uyumu", **DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü,** uzmanlık Tezi, 2007. http://ekutup.dpt.gov.tr/imalatsa/tekstil/ongutce/rekabet.pdf(Erişim 15 Eylül 2012).

SMITH, Adam **Miletlerin Zenginliği**, 7. Basım, Haldun Derin (Çev), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Ali Yücel Klasik Dizisi, Sunuş: Gülten Kazgan, 2013.

SÖNMEZ, Mustafa. Türkiye İhracatının İthalata Bağımlılığı:2000-2004, http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_Uye/SonmezOct05.pdf

TAYMAZ, Erol Ebru Voyvoda ve Kamil Yılmaz, Uluslararası Üretim Zincirlerinde Dönüşüm ve Türkiye'nin Konumu, Ekonomik Araştırma Forumu Çalışma Raporları Serisi**, TÜSİAD – Koç Üniversitesi Ekonomik Araştırma Forumu**, Yayın No: EAF-RP/11-01, Aralık 2011.

TÜRKAN, Ercan. Türkiye'de Üretimin İthalat ve İhracat Bağımlılığı, **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kitaplar-Çalısmalar,** Ankara:2006.

YÜKSELER, Zafer ve Ercan Türkan. “Türkiye’nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm Küresel Yönelimler ve Yansımalar”, **TÜSİAD-Koç Üniversitesi, Ekonomik Araştırma Forumu çalışma raporları, 2008,** http://eaf.ku.edu.tr/calisma_raporlari (Erişim Tarihi: 18 Mart 2012).

VERİ TABANI

WTO	World Trade Organization
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
USDA	United States Department of Agriculture
EUROSTAT	European Commission Statistics
ISI	The International Statistical Institute